

Autopoética

Xesús M. Valcárcel

Formas de citación recomendadas

1 | Por referencia a esta publicación electrónica*

VALCÁRCEL, XESÚS M. (2011 [1993]). “Autopoética”. *Boletín Galego de Literatura*: 9, 159-164. Reedición en *poesiagalega.org*. *Arquivo de poéticas contemporáneas na cultura*.

<<http://www.poesiagalega.org/arquivo/ficha/f/343>>.

2 | Por referencia á publicación orixinal

VALCÁRCEL, XESÚS M. (1993). “Autopoética”. *Boletín Galego de Literatura*: 9, 159-164.

* Edición dispoñíbel desde o 18 de abril de 2011 a partir dalgunha das tres vías seguintes: 1) arquivo facilitado polo autor/a ou editor/a, 2) documento existente en repositorios institucionais de acceso público, 3) copia dixitalizada polo equipo de *poesiagalega.org* coas autorizacións pertinentes cando así o demanda a lexislación sobre dereitos de autor. En relación coa primeira alternativa, podería haber diferenzas, xurdidas xa durante o proceso de edición orixinal, entre este texto en pdf e o realmente publicado no seu día. O GAAP e o equipo do proxecto agradecen a colaboración de autores e editores.

Autopoética

A arte actual aborrece a alegoría. Sen embargo, a forma alegórica gozou no pasado de extraordinario favor. A polémica, que xa aparece entre aristotélicos e platónicos, seguiu viva ó longo da historia; a súa actualidade, sen dúbida, débese a que está relacionada coa esencia mesma da literatura e a súa función, como observa Borges. Entre os que combateron a arte alegórica (Aristóteles, Schopenhauer, Hume, Croce) os argumentos deste último son os máis radicais. Croce non admite diferenza entre o contido e a forma, e entre nós numerosos teóricos secundaron para a poesía eses criterios. Así –afirman– a poesía sería esencialmente forma: ritmo, música, significante.

Nunca compartín esa opinión, na que está implícito o erro estético de que a linguaxe esgota a realidade.

Non se trata de escribir un texto, ou de pintar un cadro, e despois poñerlle unha rotulación alegórica, como Violencia ou Pracer. Esa alegoría, debo recoñecelo, nada aporta á obra rematada. Agora ben, todo cambia se partimos das limitacións da linguaxe para expresar a realidade. E o poeta sabe que hai no espírito zonas escuras, labirintos, recantos e confusión que as palabras, directamente, non son capaces de expresar. E declarada insuficiente a linguaxe, queda inaugurado o territorio da alegoría, que é un signo de signos, e como tal, polo seu valor de síntese, a única forma capaz de iluminar os misterios do espírito.

A miña poesía é, pois, alegórica. Foi mentres estaba a escribir *Rosa clandestina* –un libro de moi delongada xestación– cando me decatei de que o meu proxecto poético compoñía «un itinerario na procura do coñecemento». A poética é, pois, posterior á obra, alomenos en parte. Descubríñ así que o universo simbólico que estaba a artellar, de xeito recursivo e vertebrado, representaba a xeografía da miña

(*) Xesús Manuel Valcárcel naceu en Lugo, no ano 1955. Figura entre os poetas do colectivo Cravo Fondo. O seu primeiro libro individual, *Tránsito*, apareceu no ano 1984. De 1985 data *Emáñ*, tamén de poesía. Nese mesmo ano, apareceron na editorial Galaxia os *Contos nocturnos*, primeira incursión do escritor na prosa narrativa. *Rosa clandestina*, libro de poemas que lle valeu o premio Leliadoura da Editorial Sotelo Blanco, viu a luz en 1989. Con *A porta do lume* (1992), gañou o Premio Esquío de Poesía, convocado e editado pola Caixa Galicia e a Sociedade de Cultura Valle Inclán, de Ferrol. *Areas do fondo* (1992), que publicou Edicións do Castro, é, ata o de agora, a súa última achega en libro á poesía.

propia viaxe interior. Desde que averigüei as estacións e os aspectos da trama, manifestouse a utilidade das formas alegóricas, que, máis alá do significado literal, permitíanme unha pluralidade de significados figurativos.

A iniciativa (chamouse Epigonía; chámase Tránsito) está composta por sete libros: (*Murallas, Tránsito, Emaín, Rosa clandestina, A porta de lume, Areas do fondo e Manual para aprendices*. Foron publicados, con *Murallas* que aquí se presenta, seis; anda no prelo o último.

A novidade máis salientable do proxecto no seu conxunto é a reivindicación do significado e, especialmente, dos sentimentos, como motivo poético. Non pretendín nin achados formais nin innovacións estilísticas: unicamente expresar sentimentos. No código verbal, o significado transcende ó significante; en poesía, a súa necesaria e íntima asociación, para min, é desigual. Pódese denominar *sentimentalismo*, certamente, porque o que quixen facer foi unha revolución sentimental. Tal reivindicación temática, por certo, impetuosamente, parece abrirse paso na actualidade en medios e xéneros alleos á poesía escrita. Deixando á parte os aspectos maniqueos desas propostas, é importante observar como numerosos indicios apuntan de novo a unha arte centrada nas preocupacións humanas: no sentido e o destino do home no universo. O sentimentalismo é, tamén, un humanismo.

Podería parecer, polo que arriba dixen sobre a alegoría, que o itinerario do que falei emprega a razón como motor e combustible. Non é así: trátase dun *itinerario sentimental*, e por efectivo, precisamente, non suxeito á lóxica. Se ben na configuración da obra se evitou o caos, por mor da claridade expositiva, o certo é que o guieiro é a intuición, considerada como ferramenta superior de coñecemento ó xeito de Bataille ou Blake.

As referencias do significado abranguen unha nómina imposible de autores. Pero, por riba dese dilatado repertorio, o que se conta é unha experiencia de investigación, que transcende necesariamente o persoal, sobre a esencia do ser e a súa identidade. Nas súas conclusións, a obra apunta á unidade cósmica, á revelación, á salvación a través do amor; á comprensión.

Murallas

Libro primeiro

Mostra moi ben o estado de ignorancia do heroe e de abandono. Fanse algunhas imprecacións, con elas varias preguntas e despois delas unha súplica.

I

¿Que distancia, que botellón de olvidos, que
baleiro,
que violencia,
que burato de espantos habitaban,

sombra de soedade, as túas entrañas?
¿Que eras, terror? ¿Que eras?
¿Estabas ausente, estabas
rodeado do teu centro, lugar
perdido, abismo, corazón deshabitado?

¿Que sentías? ¿Que noxo
de ti mesmo, que fondura palpabas,
que longa cicatriz lambías
de medo, de sombra, de pavura?

¿Que sentías, terror? ¿Que angustia,
que soedade terrible,
que violencia,
fauces sen fondo de amargura?

¿Que me querías demostrar chamando
por min,
para que me convocaches desde a noite,
tebra dura,
desde os espacios cósmicos interestelares
que se parecen a ti? ¿Por que, terror?
¿Que necesitabas compartir?

¿Querías divertirte? ¿Na túa noite
non había
cabalos, nin figueiras, nin lousas,
nin estrelas? ¿Que había?
¿Estaba previsto eu, pálido
asombro, arrepío vestido de pallaso,
zozobra con orellas,
habitante
desta cidade na que me consumo
en desacougo, señor
deste imperio de preguntas?

¿Estaba eu previsto? ¿Estaba
a miña insólita figura descrita nos libros,
can sen dono, a buscarte
por choivas e desertos, por camiños
que atravesan a noite,
que atravesan os páramos e que atravesan
o meu corazón de neno?

II

Ah, lugar
lugar de avenidas negras,
de paxaros negros,

de farolas negras...
Ah, triste
colexiala
de lazos perfumados, amor
nos bulevares.
Días de sol, días de azul
no fondo das prazas
e no fondo dos bosques, compañeira....

Ah, lugar,
tumor extraviado
nas simboloxías, ladrón
de bolsas de leite polos portais
da madrugada, desamor,
suburbio e desespero...

Ah, cidade, sumario
de experiencias, territorio sen fin,
¿de que gran urbe separaches a miña equivocación,
de que ubre
perdida
mana a túa luz, lugar amado, o teu mencer
de neve, a miña interrogación
desesperada?

III

Aquí estou, diante de ti.
Aquí. Son este feixe
mal atado de preguntas.

Veño desde os limos,
desde as pedras de mineral,
desde os grelos e as patacas,
desde as latas de sardiñas
e as hortensias,
desde as bochas nas mans,
desde a ilusión e desde os ríos
de prata
nos que mollaches as meniñas dos meus ollos
rodeados
de pratos e de campos amarelos
de trigo.

Teño zafiro corazón, cristal
azul de brasa

no centro do universo. Alimento
no interior unha forxa de lume.
Son unha chama, unha pavea
untada de graxa,
un facho de palla, unha toma de salgueiro,
unha columna
de gasolina, un incendio
no interior da cidade convertida nunha forxa
de lume.

IV

Por favor por favor,
non me deixes só. Estende o teu brazo
poderoso,
a túa man de sombra e metal vello
e faime un aloumiño,
ponme a man na fronte como a un neno
para que eu saiba
que estás aí, que te lembrás de min e que me miras.

Son tan torpe, son tan estúpido e tan burro,
tan ruín,
tan cheo de dúbidas e de malas feridas
que non sei.

E ti es tan importante, terror.

Serei como ti queiras,
farei o que ti me digas, irei
a onde me mandes. Pero atende,
por favor, esta súplica.

Non estou seguro
de ser capaz de amar o suficiente.

Eu son
un pequeno noctámbulo,
un cidadán limpo, a penas
un borracho sorprendido pola noite
no centro podre do teu corazón.

Deixareino todo por ti,
abandonareino todo
para amarte,
para estar a ben contigo,

para merecer o teu amor improbable.
Seres perdidos, humildes cans
lambendo a túa suposición,
mollados de intemperie,
rabuñando no aire portas invisibles,
¿que podemos facer?

Seres tambaleantes nos zócolos
do viño, seres perdidos,
atoutiñantes, cegos sobre o abismo,
preguntando parvos polo teu corazón.
Seres caendo nas oficinas,
nas fábricas,
nas grandes empresas, nos estadios,
seres caendo, tambaleantes, nas tabernas
que preguntan o teu nome,
que preguntamos o teu nome.

O teu nome querido, o teu primeiro nome.